

Projekt:

POT MIRU – DEDIŠČINA PRVE SVETOVNE VOJNE

**ZASNOVA PEDAGOŠKIH PROGRAMOV NA TEMO
DEDIŠČINE PRVE SVETOVNE VOJNE:
»OTROCI VEDO, KAJ JE VOJNA«**

Avtorja:

Dr. Miha Kosmač

Marija Terpin Mlinar

Avgust 2020

KAZALO

OTROCI VEDO, KAJ JE VOJNA.....	3
UMESTITEV PROGRAMOV V UČNE NAČRTE OŠ I/II.....	6
UMESTITEV PROGRAMOV V UČNE NAČRTE OŠ III.....	9
PRILOGE	13

OTROCI VEDO, KAJ JE VOJNA

Dediščina prve svetovne vojne na Idrijsko-Cerkljanskem z ohranjenimi ostalinami, spomeniki, tematskimi potmi po feldbanu na območju Godovič–Podroteja in mulatjero v smeri Reka–Šebrelje, predstavlja potencial za nadaljnji razvoj kulturnega turizma, predvsem v smeri trajnostnega turizma.

V okviru LAS projekta POT MIRU – DEDIŠČINA 1. SVETOVNE VOJNE smo v Mestnem muzeju Idrija z namenom osvajanja znanja, razumevanja zgodovinskih dejstev in pozitivnega odnosa do dediščine 1. svetovne vojne na Idrijsko-Cerkljanskem, zasnovali nove pedagoške programske vsebine. Naslovili smo jih *Otroci vedo, kaj je vojna*. S tem smo želeli izpostaviti pomembnost poznavanja teme vojne in njenih posledic ter pomembnosti vzgoje za mir in nenasilje. Želeli smo prispevati k razbitju mita, da so otroci premladi, da bi lahko razumeli tako zahtevno temo kot je vojna.

Programi so prilagojeni različnim starostnim skupinam, in sicer I., II. in III. triadi osnovnih šol. Oblikovani so za sledeča urbana središča: Godovič, Črni Vrh, Cerkno in Šebrelje. Pripravljeni so na način, da glede na posamezno lokacijo vključujejo posebnosti vojne dediščine na terenu: ostaline, spomenike, muzeje in muzejske zbirke ter tematske poti.

Pred pripravo učnih vsebin smo pregledali programe slovenskih osnovnih šol, da bi ugotovili, kateri so tisti učni cilji in vsebine, ki jih lahko apliciramo pri pripravi novih pedagoških programov in s tem povečamo delež šol, ki se odločajo za obisk dediščine prve svetovne vojne na Idrijskem in Cerkljanskem.

Zasnova programov temelji na interdisciplinarnem povezovanju različnih področij: družbe, spoznavanja okolja, zgodovine, geografije ter prostih izbirnih vsebin (zgodovina – preteklost kraja, državljanska in domovinska vzgoja ter etika, vzgoja za mir, družino in nenasilje). Poleg osvajanja znanja in razumevanja zgodovinskih dejstev o obdobju 1. svetovne vojne na Idrijsko-Cerkljanskem kot družbeno angažirana ustanova poudarek namenjamo tudi etičnim vprašanjem in vzgoji za mir. Ne glede na lokacijo imajo programi zaradi interdisciplinarne usmeritve in povezljivosti z različnimi učnimi vsebinami nekatere skupne teme: umestitev prve svetovne vojne v čas in prostor, časovnico ključnih vojnih prelomnic v svetu in na Idrijsko-Cerkljanskem, vojni vsakdan s poudarkom na srečevanju domačinov z drugimi – begunci, vojaki, ujetniki, in zaključek, osredinjen na posledice vojne in sporočilo miru.

Obravnavane teme:

- VOJNA: umestitev obravnavanega naselja v čas in prostor, neposredna bližina fronte, križišče;
- STIKI Z DRUGIMI: zaradi vojnih razmer neizogibna srečanja in sobivanje lokalnega prebivalstva ob stiku z različnimi narodi, kulturami, verami;
- VOJNI VSAKDAN: življenjske razmere, odnos med civilisti in vojaki, otroci in spremenjena družbena vloga ženske v vojni;
- OSKRBA FRONTE: 3. obrambna črta; vojaška infrastruktura – tehnični vidiki vojne, npr. gradnja poljske železnice, žičnic, cest idr.;
- VOJNI UJETNIKI: odnos do »sovražnika«;
- BEGUNCI: dom; solidarnost in sočutje;
- SKRBA ZA RANJENE: poljske bolnice; izredne razmere, improvizacija, npr. gradnja lesenih objektov, šolskih prostorov in cerkva v začasne bolnice;
- SPOMINI IN SPOMENIKI: zapisi iz ohranjenih kronik ali pisem; spremenjena pokrajina; spomeniki; spomin človeštva;
- ŽRTVE IN SPOROČILO MIRU: ne-smisel vojne.

Programi so zasnovani na način, da se jih lahko uporabi tekom rednega/formalnega izobraževanja zaključenih šolskih skupin ali v okviru neformalnega izobraževanja in promocijskih aktivnosti. Program se lahko izvaja s pomočjo muzejskega kustosa, usposobljenega vodnika ali učitelja. V izhodišču je mišljeno, da se programe izvaja na terenu v naravi na ohranjenih ostalinah vojne dediščine. Del programa se izvaja v sklenjenem krogu, s čimer želimo pri udeležencih ustvariti občutek enakovrednosti, ozavestiti pomen zbranega poslušanja in pretočne, mirne in spoštljive komunikacije.

V nadaljevanju navajamo sumaren povzetek glavnih značilnosti pedagoških programov za lokacije:

- Črni Vrh,
- Šebrelje,
- Cerčno,
- Godovič.

OTROCI VEDO, KAJ JE VOJNA: Prva svetovna vojna na Črnovrškem	
Razred: 6.–9	
Trajanje: 60 min.	
Učne oblike:	frontalna, skupinska (krog), ogled terena
Učne metode:	metoda pogovora, metoda razlage, delo z učnim listom
Pripomočki:	delovni list, fotografije in slikovno gradivo, muzejski predmeti

OTROCI VEDO, KAJ JE VOJNA: Šebrelje med prvo svetovno vojno	
Razred: 6.–9	
Trajanje: 60 min.	
Učne oblike:	frontalna, skupinska (krog), ogled terena
Učne metode:	metoda pogovora, metoda razlage, delo z učnim listom
Pripomočki:	delovni list, fotografije in slikovno gradivo, muzejski predmeti

OTROCI VEDO, KAJ JE VOJNA: Cerčno med prvo svetovno vojno	
Razred: 1.–5.	
Trajanje: 45 min.	
Učne oblike:	frontalna, skupinska (krog), ogled terena, gibalna igra
Učne metode:	metoda pogovora, metoda razlage, delo z učnim listom
Pripomočki:	delovni list, fotografije in slikovno gradivo, muzejski predmeti

OTROCI VEDO, KAJ JE VOJNA: Godovič med prvo svetovno vojno	
Razred: 1.–5.	
Trajanje: 45 min.	
Učne oblike:	frontalna, skupinska (krog), ogled terena, gibalna igra
Učne metode:	metoda pogovora, metoda razlage, delo z učnim listom
Pripomočki:	delovni list, fotografije in slikovno gradivo, muzejski predmeti

Poleg fotografskega in slikovnega gradiva ter izbranih predmetov smo za vsako izmed izbranih lokacij pripravili specifično učno gradivo – delovni list, ki ga udeleženci izpolnijo samostojno po zaključku programa. Lahko služi tudi kot popestritev družinskega izleta, saj je brezplačen in prosto dostopen na spletnih straneh projektnih partnerjev. Delovni list vsebuje ključne povzetke izbranih tem, fotografsko in slikovno gradivo (zemljevidi), spominske zapise, vezane na posamezno lokacijo, in različne naloge, prilagojene ciljnim starostnim skupinam in sodobnim didaktičnim smernicam poučevanja. Za najmlajšo starostno skupino (OŠ I/II) v Cerknem in Godoviču smo v program vključili tudi gibalno igro »Ali je kaj trden most?«, ker so jo v času prve svetovne vojne dokumentirano igrali otroci iz našega območja.

Pri oblikovanju smo upoštevali načela preglednosti vsebine, praktičnosti razširjanja med širšo zainteresirano javnostjo ter izpolnjevanja na terenu. Zaradi povezovanja in namena priključitve tega območja projektu Poti miru smo pri oblikovanju delovnih listov delno sledili njegovi prepoznavni grafični podobi. Vsebini in oblikovanju sledi tudi izbira formata (A5), ki je priročna za rabo na terenu.

UMESTITEV PROGRAMOV V UČNE NAČRTE OŠ I/II

Predmet: **SPOZNAVANJE OKOLJA**

Razred: 1.–3. razred

SPLOŠNI CILJI (Učni načrt za Spoznavanje okolja, 2011):

- spoznavanje dejstev, oblikovanje pojmov in povezav, kar vodi v znanje in razumevanje ter uporabo znanja o naravnem in družbenem okolju ter v njem;
- razvijanje procesov, sposobnosti in postopkov, ki omogočajo bogatenje izkušenj, njihovo obdelavo in povezovanje za razvoj kompleksnega mišljenja;
- razvijanje sposobnosti (spretnosti, postopkov): primerjanja, razvrščanja, urejanja, merjenja, zapisovanja podatkov, napovedovanja in sklepanja, eksperimentiranja ter sporočanja (kompetence sporazumevanja v maternem jeziku, digitalna pismenost);
- razvijanje odnosa do dejstev, strpnosti do negotovosti, odprtosti za sprejemanje tujih zamisli in občutljivosti za dogajanja v naravnem in družbenem okolju.

OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE V 1. RAZREDU (Učni načrt za Spoznavanje okolja, 2011):

- znajo razlikovati preteklost in sedanost v svojem življenju in vedo, da je bilo življenje ljudi v preteklosti drugačno;
- spoznajo vidike življenja ljudi v preteklosti in danes (bivališča, prehrana, obleka, delo, prevoz).

OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE V 2. RAZREDU (Učni načrt za Spoznavanje okolja, 2011):

- znajo razlikovati preteklost in sedanost v svojem življenju in vedo, da je bilo življenje ljudi v preteklosti drugačno;
- spoznajo vidike življenja ljudi v preteklosti in danes (bivališča, prehrana, obleka, delo, prevoz);
- spoznajo možnosti za orientacijo v okolju (glede na znane objekte);
- poznajo značilnosti domačega kraja ali soseske (ustanove).

OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE V 3. RAZREDU (Učni načrt za Spoznavanje okolja, 2011):

- poznajo pomen dediščine;
- spoznajo in vrednotijo spremembe v svojem kraju na podlagi različnih virov;
- spoznajo vrste naselij;
- vedo, da so za življenje ljudi v določenem kraju potrebne nekatere ustanove;
- spoznajo pestrost praznovanj doma in po svetu (osebna, lokalna, verska, državna, mednarodna praznovanja);
- poznajo različna prometna sredstva in objekte ter njihovo vlogo v prometu.

Predmet: **DRUŽBA**

Razred: 4.–5. razred

SPLOŠNI CILJI (Učni načrt za družbo, 2011):

- razumevanje o svojem družbenem, kulturnem in naravnem okolju v času in prostoru;
- zavedanje o interakciji, soodvisnosti kulturnih, družbenih, naravnih procesov in pojavov ter pomembnost trajnostnega razvoja;
- družbene, komunikacijske in raziskovalne spretnosti in sposobnosti, ki jim ob znanjih omogočajo uspešno ravnanje v okolju;
- stališča in vrednote v okviru okoljske, državljanske in domovinske vzgoje ter vzgoje za demokracijo in človekove pravice;

- spoznavne, emocionalne, socialne sposobnosti ter spretnosti (logično in kritično mišljenje, ustvarjalnost, učinkovite strategije za reševanje vprašanj itd.) in strategije vseživljenjskega učenja (socialne in državljanske kompetence, sporazumevanje v maternem jeziku, samoiniciativnost in podjetnost, digitalna pismenost, učenje učenja, kulturna zavest in izražanje ipd.).

OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE V 4. RAZREDU (Učni načrt za družbo, 2011):

- opišejo nekatere značilnosti in razlike med naselji v domači pokrajini (občinsko središče, mesto, vas idr.);
- spoznajo preteklost domačega kraja/domače pokrajine skozi življenje ljudi in jo primerjajo z današnjim življenjem;
- spoznajo naravno in kulturno dediščino domačega kraja/ domače pokrajine in razumejo, zakaj moramo skrbeti zanjo;
- znajo izdelati in kronološko prikazati dogodke iz preteklosti na preprostem časovnem traku;
- presojujejo o načinih varovanja in ohranjanja naravnega in kulturnega okolja.

OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE V 5. RAZREDU (Učni načrt za družbo, 2011):

- razložijo selitve prebivalcev, vzroke in posledice selitev;
- spoznajo, da so ljudje v skupnosti različni (na primer: po starosti, veri, spolni usmerjenosti, etnični pripadnosti, družbenoekonomskem statusu; družbene, kulturne razlike idr.) in prepoznajo stereotipe v povezavi z njimi;
- poznajo nekatera temeljna obdobja in dogajanja iz slovenske preteklosti (med drugim *20. stoletje*);
- razlikujejo med zgodovinskimi dejstvi in interpretacijo zgodovine;
- pojasnijo vzroke in posledice gospodarskih in drugih sprememb skozi preteklost.

UMESTITEV PROGRAMOV V UČNE NAČRTE OŠ III

Predmet: **ZGODOVINA**

Razred: 6.–9. razred

SPLOŠNI CILJI (Učni načrt za zgodovino, 2011):

- izgrajevati, razširjati in poglobljati znanje o najpomembnejših dogodkih, pojavih in procesih iz svetovne, evropske, regionalne in nacionalne zgodovine ter razvijati sposobnost uporabe zgodovinskih pojmov in konceptov;
- razvijati dojemljivost za vrednote, pomembne za življenje v sodobni demokratični družbi: strpnost v medsebojnih stikih in odnosih, spoštovanje drugačnosti in različnosti, medsebojno sodelovanje, spoštovanje človekovih pravic in demokratičnega državljanstva;
- na primerih iz krajevne zgodovine presoјati pomen ohranjanja in varovanja kulturne dediščine ter razviti odgovoren odnos do okolja;
- oceniti pomen knjižnic, muzejev in arhivov;
- ob izgrajevanju, poglobljanju in razširjanju znanja iz slovenske zgodovine razvijati zavest o narodni identiteti in državni pripadnosti.

OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE V 9. RAZREDU (Učni načrt za zgodovino, 2011):

- opiše glavne značilnosti prve svetovne vojne;
- analizirajo mirovne pogodbe po prvi svetovni vojni in predvidijo posledice;
- na primerih sklepajo o vplivu in posledicah prve svetovne vojne na gospodarstvo;
- opišejo nacionalni položaj Slovencev v Avstro-Ogrski;
- pojasnijo vzroke in potek nastanka kraljevine Jugoslavije.

Predmet: ZGODOVINA: ODKRIVAJMO PRETEKLOST SVOJEGA KRAJA

(Izbirni, Učni načrt, 2008)

Razred: 7.–8. razred

SPLOŠNI CILJI (Učni načrt za zgodovino, 2011):

- razširjajo in poglobljajo znanje o najpomembnejših dogodkih iz obče in nacionalne zgodovine, s poudarkom na vplivu obče zgodovine na nacionalno;
- ob poglobljanju in razširjanju znanja iz slovenske zgodovine razvijajo zavest o narodni identiteti in državni pripadnosti;
- z raziskovalnim učenjem poglobljajo in razširjajo znanje o življenju, delu in miselnosti ljudi v posameznih zgodovinskih obdobjih in vzrokih za njihovo spreminjanje;
- razvijajo razumevanje in spoštovanje različnih kultur, ver, ras in skupnosti;
- na primerih iz krajevne zgodovine presojujejo pomen ohranjanja kulturne dediščine;
- razvijajo spretnosti in veščine zgodovinskih prostorskih in časovnih predstav;
- z uporabo različnih zgodovinskih virov in literature ter z učenjem ob njih se urijo v uporabi zgodovinskih raziskovalnih metod, prilagojenih starosti učencev;
- urijo se v uporabi in razumevanju zgodovinskih virov, literature in informacij, zbranih in izbranih iz drugih medijev, za raziskovanje in poznavanje življenja ljudi v preteklosti;
- navezujejo stike z učenci iz Slovenije in tujine ter spoznavajo njihov način življenja;
- spoznavajo pomen knjižnic, muzejev in arhivov;
- z učenjem ob različnih zgodovinskih virih in literaturi razvijajo spretnosti kritične presoje zgodovinskih dogodkov in pojavov v preteklosti in sodobnosti;
- usvojeno znanje in ugotovitve znajo predstaviti ustno, pisno, grafično, ilustrativno in z uporabo različnih tehničnih pripomočkov;
- ob primerih iz zgodovine razvijajo dojemljivost za vrednote, pomembne za življenje v sodobni strpni demokratični družbi: strpnost v medsebojnih stikih in odnosih, spoštovanje drugačnosti in različnosti, medsebojno sodelovanje, spoštovanje človekovih pravic in dostojanstva, upoštevanje večperspektivnosti;
- v učnem procesu se navajajo na samostojno in odgovorno ravnanje in življenje;
- razvijajo spretnosti in veščine primerjanja, analiziranja, sintetiziranja, presojanja, oblikovanja samostojni utemeljenih sklepov, vživljanja v različne perspektive in snovanja izvirnih predlogov in rešitev.

Predmet: DRŽAVLJANSKA IN DOMOVINSKA VZGOJA TER ETIKA

Razred: 7.–8. razred

SPLOŠNI CILJI (Učni načrt za državljansko in domovinsko vzgojo ter etiko, 2011):

- razprava o etičnih načelih, ki so podlaga človekovih in otrokovih pravic;
- premislek o družbenih konfliktih ter možnostih in poteh za njihovo mirno reševanje;
- izvajanje humanitarnih dejavnosti v okviru šole in lokalne skupnosti.

OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE (Učni načrt za državljansko in domovinsko vzgojo ter etiko, 2011):

7. razred: učenci

- razvijejo sposobnost za proučevanje razlik v skupnosti in med skupnostmi;
- razumejo, kako pomembna je za skupnost medsebojna strpnost njenih članov;
- spoznajo in usvojijo strategije in postopke, ki omogočajo sodelovanje in mirno reševanje konfliktov;
- spoznajo pomen strpnosti in medsebojnega spoštovanja za kulturo sobivanja;
- razumejo pomen dialoga in sodelovanja ter solidarnosti;
- se seznanijo s pojmom etika oziroma etična načela in vrednote;
- spoznajo vlogo vrednot v ravnanju posameznika in skupin;
- prepoznajo glavna etična načela (svoboda, pravičnost, dostojanstvo, enakost, solidarnost), vgrajena v opredelitve človekovih pravic.

Predmet: GEOGRAFIJA

Razred: 6.–9. razred

SPLOŠNI CILJI (Učni načrt za geografijo, 2011):

Učenci pri predmetu geografija razvijajo poznavanje in razumevanje:

- lokacij in prostorov (lokalni, regionalni, planetarni vidik), da bi bili sposobni postaviti lokalne, nacionalne in mednarodne dogodke v geografski okvir in razumeti osnovne prostorske odnose.

Učenci pri pouku geografije razvijajo vrednote, ki prispevajo k:

- razvijanju pozitivnih čustev do domovine, občutka pripadnosti svojemu narodu in državi ter ljubezni do njene naravne in kulturne dediščine.

Razvijajo spretnosti:

- uporabe besednih, količinskih in simboličnih podatkov, kot so besedila, slike, grafi, tabele, diagrami in zemljevidi (kartografska, numerična in funkcionalna pismenost);
- zbiranja in uporabe virov informacij s terenskimi metodami in tehnikami dela (risanje panoramskih slik, tematskih zemljevidov, kartiranje, anketiranje, merjenje idr.).

OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE ZA POSAMEZEN RAZRED (Učni načrt za geografijo, 2011):

6. razred: Učenec:

- se orientira na zemljevidu in giblje v pokrajini;
- se zdravo in koristno giblje v naravi pri izvajanju terenskega dela in pri ekskurzijah;
- spoznava naravno in kulturno dediščino Slovenije ter pomen gibanja v naravi;
- razvija pozitivna čustva do domovine, občutek pripadnosti svojemu narodu in državi ter ljubezen do njene naravne in kulturne dediščine.

7. razred: Učenec:

- oblikuje stališča in vrednote, kot so spoštovanje drugih narodov in kultur, mednarodno sodelovanje;
- spoznava potrebo po ohranjanju naravne in kulturne dediščine;
- pridobljeno znanje medpredmetno pogloblja in nadgrajuje z interdisciplinarno ekskurzijo v izbrano naravno geografsko enoto Slovenije.

8. razred: Učenec:

- oblikuje stališča in vrednote, kot so spoštovanje drugih narodov in kultur, mednarodno sodelovanje;
- spoznava potrebo po ohranjanju naravne in kulturne dediščine.

9. razred: Učenec:

- razvija pozitivna čustva do domovine, občutek pripadnosti svojemu narodu in državi ter ljubezen do njene naravne in kulturne dediščine ter spoštovanje narodnostnih pravic;
- pridobljeno znanje medpredmetno pogloblja in nadgrajuje z interdisciplinarno ekskurzijo v izbrano naravno geografsko enoto Slovenije;
- zna opisati prizadevanja in ukrepe za ohranjanje naravne in kulturne dediščine.

PRILOGE

- OTROCI VEDO, KAJ JE VOJNA: Prva svetovna vojna na Črnovrškem
- OTROCI VEDO, KAJ JE VOJNA: Šebrelje med prvo svetovno vojno
- OTROCI VEDO, KAJ JE VOJNA: Cerkno med prvo svetovno vojno
- OTROCI VEDO, KAJ JE VOJNA: Godovič med prvo svetovno vojno

Projekt POT MIRU – dediščina prve svetovne vojne je sofinanciran s strani Republike Slovenije in Evropskega sklada za regionalni razvoj. Partnerji in sofinancerji projekta so: LAS Dolina Soče, LAS s CILjem, LAS Gorenjska košarica, LAS V objemu sonca, LAS Vipavska dolina.